

ВИЗНАЧЕННЯ КЛЮЧОВИХ ПОНЯТЬ ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ПЕДАГОГІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто та проаналізовано основні положення проблеми інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів. Окреслено основні методологічні підходи до розробки феномену, визначено провідну дидактичну умову та сукупність супідрядних дидактичних умов, представлено дидактичну модель системи інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Ключові слова: інтеграція змісту навчальної діяльності, методологічні підходи, дидактичні умови, дидактична модель.

В статье рассмотрены и проанализированы основные положения проблемы интеграции содержания учебной деятельности студентов высших педагогических учебных заведений. Обозначены основные методологические подходы к разработке феномена, определены ведущее дидактическое условие и совокупность соподчиненных условий, представлена дидактическая модель системы интеграции содержания учебной деятельности студентов высших педагогических учебных заведений.

Ключевые слова: интеграция содержания учебной деятельности, методологические подходы, дидактические условия, дидактическая модель.

The principal concepts of students' educational activities content integration in the higher pedagogical educational establishments are reviewed and analyzed in the article. The basic methodological approaches to the phenomenon development are outlined, the principal didactic condition and combination of the subordinate conditions are defined and the didactic model of students' educational activities content integration in the higher pedagogical educational establishments system is presented.

Key words: educational activities content integration, methodological approaches, didactic conditions, didactic model.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Огляд наукових проблем, пов'язаних з інтегруванням педагогічних дисциплін у ВПНЗ, засвідчив появу нових навчальних курсів, які містять, крім навчальної і виховної, потенціал культурологічної й інтегративної функцій. Хоч у педагогіці вищої школи запропоновано моделі ідеального образу фахівця, проте вони мають занадто узагальнений характер і є лише орієнтирами для викладачів спеціальних дисциплін. Поза увагою дослідників залишається проблема інтеграції навчально-пізнавальної та самоосвітньої діяльності студентів в умовах ВПНЗ.

Інтеграція навчальної діяльності продовжує залишатись однією з пріоритетних проблем дидактики вищої школи. Інформаційний вибух і сучасний приріст наукової інформації, яку необхідно встигнути передати студентам під час навчання, спонукає

викладачів до пошуку виходу з ситуації, яка склалася, і ліквідувати ситуацію певного цейтноту за рахунок винайдення й застосування інноваційних форм, методів, прийомів і засобів організації та здійснення навчальної діяльності студентів. Саме тому інтеграцію змісту навчальної діяльності можна розглядати в якості методу та прийому, з одного боку, та дидактичного засобу, з іншого.

Інтеграція навчання – це поєднання значно більших обсягів навчальної інформації на ґрунті незмінності тривалості навчання та за умови дотримання відповідного рівня вимог до якості знань.

Актуальність проблеми визначення змісту інтеграції навчальної діяльності студентів визначається необхідністю здійснення цілісного комплексного аналізу навчальної діяльності студентів як інтегрального процесу взаємопов'язаних видів навчальної діяльності (академічної (аудиторної й самостійної) та

самоосвітньої), спрямованого на розробку й обґрунтування її ефективної організації на основі визнання її специфічності за умови інтеграції змісту порівняно з навчальним процесом, який відбувається в сучасній вищій педагогічній школі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Сьогоднішній етап розробки проблеми технології організації та інтеграції навчально-виховного процесу вищого навчального закладу в цілому та у ВПНЗ, зокрема обґрунтовані у працях А. Алексюка, С. Архангельського, Н. Бібік, Я. Болюбаша, О. Дубасенюк, В. Євдокимова, В. Кременя, О. Молібога, Н. Ничкало, С. Скидана та багатьох інших учених.

Пов'язуємо винайдення нових шляхів розв'язання даної проблеми сьогодні безпосередньо з розв'язанням стратегічних завдань вітчизняної освіти в контексті вимог Болонського процесу (А. Алексюк, Н. Бібік, Б. Бокуть, В. Бондар, М. Євтух, Я. Болюбаш, І. Зязюн, Л. Кондрашова, В. Кремень, Н. Кузьміна, З. Курлянд, В. Лозова, О. Молібог, Н. Ничкало, В. Паламарчук, О. Савченко та ін.), пріоритетними цілями в підготовці майбутнього висококваліфікованого фахівця, спроможного у своїй професійній діяльності до самоактуалізації, самореалізації, самоефективності й самовдосконалення на ґрунті інтеграції, що розкривається у працях В. Андреева, В. Буряка, Н. Волкової, В. Гриньової, Н. Гузій, П. Гусака, В. Євдокимова, І. Зязюна, А. Капської, Л. Кондрашової, Н. Кузьміної, В. Лозової, О. Малихіна та інших учених.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначити структуру і дидактичні умови інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів та обґрунтувати концептуальні положення дослідження даної проблеми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концепція дослідження полягає в розкритті сутності інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів на ґрунті усвідомлення, стимулювання та формування тих психічних процесів і суб'єктних якостей структури особистості студента, що мають визначати ефективність засвоєння ними знань і способів їх здобуття на професійно-фаховому, конкретно-предметному, методичному й загальнокультурному рівнях, і тим самим обумовлювати зміст й етапи педагогічних заходів, які у своїй сукупності створюють цілісну дидактичну систему інтеграції змісту досліджуваної діяльності.

Такі особистісно значущі співвідношення на кореляційному рівні, провідні фактори становлення особистості студента-майбутнього вчителя у вищому педагогічному навчальному закладі, як-от: актуалізація – самоактуалізація, навчання – самонавчання, контроль – самоконтроль, оцінка – самооцінка, управління – самоуправління й організація – самоорганізація, мають розглядатися в якості елементів підструктури досвіду суб'єктів навчальної діяльності й механізмів її

здійснення, необхідних цілей і результатів її організації та перебігу, спрямованих на самовдосконалення та самореалізацію особистості суб'єкта навчальної діяльності вищих педагогічних навчальних закладів.

Головною ідеєю концепції є положення про те, що побудова структурованої, інтегрованої дидактичної моделі системи інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів, визначення теоретико-методологічних засад її функціонування, системно-функціональних зв'язків, механізмів впливу на реалізацію процесів, що забезпечують ефективність і продуктивність її організації та здійснення на основі інтеграції має ґрунтуватися на системно-діяльнісному підході до розгляду складних педагогічних об'єктів.

Концепція дослідження включає три взаємопов'язаних концепти, які сприяють реалізації головної ідеї дослідження – методологічний, теоретичний і технологічний.

Методологічний концепт включає фундаментальні філософські, психолого-педагогічні ідеї, передусім, гносеологію, теорії діяльності, мотивації, а також відбиває взаємозв'язок і взаємодію різних підходів загальнонаукової й конкретно наукової методології до концептуалізації теоретичних і методологічних засад інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів:

- *системний підхід* передбачає розгляд об'єкта, явища, процесу як цілісної динамічної складної системи і дає можливість визначити положення, значущі для аналізу й розкриття механізмів інтеграції змісту навчальної діяльності студентів;

- *цілісний підхід* передбачає орієнтацію на інтегративні (цілісні) характеристики особистості під час організації навчальної діяльності;

- *синергетичний підхід* зумовлює цілісність системи визначення змісту навчальної діяльності студентів на основі інтеграції, методологічну орієнтацію у практичній діяльності;

- *інтеграційний підхід* надає можливість інтеграції знань на методологічному й методичному рівнях, призводить до формування ментальних понятійних і смислоутворювальних структур, виявляє спільність у підходах і методах, які використовуються різними науками;

- *системно-діяльнісний підхід* надає можливість здійснити повний і вичерпний аналіз сутності та змісту інтеграції навчальної діяльності, розкриває дану діяльність як складну дидактичну систему, що перебуває у постійній взаємодії з іншими феноменами цілісного педагогічного й освітнього процесу, дозволяє спроектувати компоненти її дидактичної моделі та розгорнути технологію реалізації;

- *особистісно-діяльнісний підхід* передбачає необхідність педагогічної підтримки індивідуальності студента, створення умов для задоволення його освітніх, культурологічних потреб з проекцією на майбутню професію й урахування професійної

складової у змісті навчальної діяльності як інтегральної єдності академічної й самоосвітньої;

– *аксіологічний підхід* передбачає формування ієрархії цінностей особистості студента вищого педагогічного навчального закладу на пріоритетах інтеграції змісту навчальної діяльності, активності, широти та професійної спрямованості засвоєних педагогічно-цінних і загальнокультурних знань; урахування самотності й самоцінності кожного студента, його когнітивного стилю, мотивів і прагнень, життєвих настанов; формування персональної відповідальності за результати діяльності, позитивної мотивації;

– *компетентнісний підхід* передбачає створення науково-методичного забезпечення реалізації моделі системи інтеграції змісту навчальної діяльності студентів на основі конкретизації мотиваційного, операційного, когнітивного, рефлексивного й інших складових результатів навчання у вищому педагогічному навчальному закладі;

– *ресурсний підхід* уможливує проектування змісту навчальної діяльності студентів як інтегральної єдності академічної та самоосвітньої, технології її організації на основі об'єктивно існуючих чинників і засобів, необхідних для реалізації потенційних можливостей суб'єкта навчання.

Теоретичний концепт визначає систему ідей, концепцій, вихідних категорій, основних понять, дефініцій, без яких неможливе розуміння сутності досліджуваної проблеми, і містить такі основні положення:

– інтеграція змісту самостійної навчальної діяльності студентів передбачає необхідність її розуміння не лише в широкому – теоретико-методологічному змісті, а й вузькому – з виходом на безпосередню практичну реалізацію у вищому педагогічному навчальному закладі;

– інтеграція змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів є комплікативною дидактичною системою, а також є складовою більш комплексної системи підготовки студентів до майбутньої професійної педагогічної діяльності у вищій педагогічній школі;

– ефективність функціонування дидактичної моделі системи інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів досліджується на основі якісних і кількісних змін у структурі особистості студента вищого навчального закладу, що визначають його особистісне та фахове становлення.

Технологічний концепт передбачає розробку й упровадження технології реалізації дидактичної моделі інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів за трьома фазами: фазою проектування, результатом якої є побудована модель створюваної системи і план її реалізації; технологічною фазою, результатом якої є реалізація системи; рефлексивною фазою, результатом якої є оцінка реалізованої системи й визначення необхідності її подальшої корекції, або розробки

принципово іншої дидактичної моделі, а також системи моніторингу її ефективності.

Загальна гіпотеза дослідження полягає у припущенні про те, що теоретико-методологічне обґрунтування моделі системи й відповідної їй технології інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів на засадах системно-діяльнісного підходу забезпечить суттєве підвищення ефективності та продуктивності організації та здійснення даної діяльності на ґрунті створення провідної та супідрядних умов, а саме:

провідна дидактична умова: реалізація положень *інтегративного, системного й компетентнісного* (як провідних) та інших методологічних підходів на інтерімплементарній основі щодо інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Сукупність супідрядних дидактичних умов:

1. створення інтерімплементаційного малтриєлятивного дидактичного середовища, що зумовлює контентуальну основу навчальної діяльності студентів ВПНЗ;

2. реалізація принципів адаптивності та інтегративності, спрямована на комбінаторне використання форм, методів, прийомів і засобів навчання та організацію навчальної діяльності задля універсалізації комплікативних зв'язків фахово-предметного та психолого-педагогічного аспектів професійної підготовки студентів вищих педагогічних навчальних закладів;

3. активізація самоактуалізаційної основи мотивації здійснення навчально-педагогічної діяльності студентів на основі урахування індивідуально-психологічних особливостей студентів;

4. організація навчально-педагогічної діяльності студентів на засадах цілеспрямованого формування валідативних парціальних компетенцій, що у своїй сукупності визначають професійну та самоосвітню компетентності студента-майбутнього вчителя у їх інтегральній єдності;

5. систематичне і системне діагностування ефективності функціонування компонентів інтеграції змісту навчальної діяльності, що корелюють з валідативними парціальними компетенціями професійної та самоосвітньої компетентностей на основі моніторингово (з боку викладача) та саморефлексивного (з боку студента) аналізу.

Ця загальна гіпотеза конкретизується в *часткових припущеннях*, які передбачають, що підвищення рівня ефективності визначення змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів на основі інтеграції можливе, якщо:

– суб'єкти навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів, фактори й чинники перебігу даної діяльності розглядаються відповідно до її функціонування в широкому – теоретико-методологічному, і вузькому – з виходом на практичну реалізацію, змістах;

– інтеграція змісту навчальної діяльності проектується як дидактична система, що включає ряд компонентів (мотиваційно-цільовий, організаційно-структурний, процесуально-діяльнісний, контрольно-

оцінювальний, аналітико-прогностичний, рефлексивний), які слугують відображенням етапів і логіки організації досліджуваної діяльності, реалізують її цільові та процесуальні аспекти, урахують функціональну залежність від більш широкого бачення системи інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів як дидактичної моделі; передбачено технологію інтеграції змісту навчальної діяльності й оцінка її ефективності;

– дидактична модель системи інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів ґрунтується на системоутворювальному принципі інтеграції змісту фахово-предметної та психолого-педагогічної підготовки у вищій школі та ряді загальнодидактичних принципів і функціонує на основі сукупності провідної та супідрядної дидактичних умов;

– дидактична модель включає: рівень реалізації процесу інтеграції, що слугує метою та є запроєктованим результатом інтеграції змісту навчальної діяльності у вищому педагогічному навчальному закладі; власне дидактичну систему інтеграції змісту навчальної діяльності; її науково-методичне забезпечення (дидактичні умови та принципи); системно-блочне структурування інтегрованого змісту фахово-предметної та психолого-педагогічної підготовки; механізми реалізації інтерактивної суб'єкт-суб'єктної взаємодії; засоби педагогічної підтримки суб'єктів – та розглядається як адаптивна, циклічна, періодично повторювальна в горизонтальній і вертикальній площинах.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Вирішення актуальних проблем інтеграції в межах теорії освіти та навчання пов'язане з необхідністю подолання

суперечностей між: збільшенням обсягу інформації та необхідністю самостійно здобувати знання, підвищувати рівень фахової майстерності; недостатньою результативністю організації самостійної роботи у процесі професійної підготовки та необхідністю пошуку ефективних засобів самостійного оволодіння навчальною інформацією; підвищенням вимог до професійної підготовки фахівців в умовах постійної модернізації освіти та недостатньою кількістю відповідних наукових досліджень щодо інтеграції змісту навчальної діяльності студентів ВПНЗ; диверсифікацією нових структур, типів, форм вищої освіти та відсутністю системних аналітичних досліджень проблем ВПНЗ; традиційною й кредитно-модульною системами навчання.

Необхідність подолання існуючих суперечностей, недостатній стан розробки досліджуваної проблеми і її теоретико-методологічного обґрунтування, відсутність цілісної дидактичної системи й технології організації навчальної діяльності студентів на основі інтеграції, психолого-педагогічного проектування механізмів і логіки організації й здійснення навчальної діяльності як єдності академічної й самоосвітньої, а також потреба в розробці ефективних механізмів її реалізації у процесі підготовки майбутніх педагогів відкривають перспективи подальшої розробки даної проблеми.

Таким чином, за нашим узагальненням теоретичних положень щодо процесів інтеграції в освіті, інтеграції змісту навчання, інтеграції змісту навчальної діяльності та на ґрунті узагальнення власного педагогічного досвіду визначено структуру і дидактичні умови інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів та обґрунтовано концептуальні положення дослідження даної проблеми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы : [учеб.-метод. пособие] / Сергей Иванович Архангельский. – М. : Высшая школа, 1980. – 368 с.
2. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – № 5. – С. 34–42.
3. Малихін О. В. Організація самостійної навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів : теоретико-методологічний аспект : [монографія] / Олександр Володимирович Малихін. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. – 307 с.

Рецензенти: Мещанінов О. П., д.пед.н., професор;
Шерстюк Л. В., к.пед.н., доцент.

© Сіняговська І. Ю., 2013

Дата надходження статті до редколегії 07.05.2013 р.

СІНЯГОВСЬКА Інґа Юрїївна – кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри теорії і практики навчання іноземних мов за професійним спрямуванням, Криворізький педагогічний інститут ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Коло наукових інтересів: дослідження проблеми інтеграції змісту навчальної діяльності студентів вищих педагогічних навчальних закладів.